

МЕТОДИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ

*Чеботарський В. А. магістрант Науковий
керівник: Гончаренко Г. Є. канд. біол.н.,
доцент кафедри хімії та екології*

Антропогенні зміни навколишнього природного середовища - забруднення атмосфери, деструкція озону в стратосфері і його накопичення в тропосфері, зміна клімату та інші несприятливі фактори призводять до погіршення стану лісових масивів, що негативно впливає на їх природно-ресурсний потенціал. Для стабільного управління лісами в таких умовах, створена єдина система держлісгоспів. Основними завданнями яких є охорона, захист від ерозії, відтворення та підвищення родючості сільськогосподарських угідь.

Для того, щоб діяльність лісового господарства була ефективною та прибутковою, необхідно дотримуватись послідовної системи господарських заходів, які потребують не лише капіталовкладень, але й регулярної, об'єктивної і своєчасної інформації щодо динаміки стану лісових об'єктів та прогнозу розвитку ситуації. Така інформація може бути одержана при інвентаризації лісового фонду України та ведення моніторингу лісів.

Моніторинг нині є базовим компонентом системи спостережень за екологічним станом лісів України. Він представляє собою багаторівневу систему, яка відслідковує часову і просторову динаміку стану лісів. Проте, недоліками організації моніторингу залишаються неповне охоплення території країни, недостатня щільність мережі та порушення режиму щорічних регулярних спостережень.

На підприємствах лісового господарства з метою уточнення виконаних обсягів робіт, визначення ефективності лісовідновлювальних робіт, якісного стану створених лісових культур, захисних лісових насаджень та посадкового матеріалу проводять інвентаризацію.

Інвентаризація є органолептичним методичним прийомом обліку і контролю фактичного стану підконтрольних об'єктів, який здійснюється з метою забезпечення збереження цінностей і раціонального використання їх у фінансово-господарській діяльності підприємств.

Інвентаризації підлягають всі лісові культури, посадковий матеріал та захисні лісові насадження першого та третього року вирощування. Так, на другий календарний рік проводиться візуальний огляд закладених лісових культур з метою визначення їх стану і обсягів доповнення, а також відповідності технічним вимогам тих регіонів, де їх вирощують.

Інвентаризацію проводять шляхом відведення пробних площ в місцях, які відображають загальний стан лісових культур і захисних лісових насаджень на даній ділянці. В межах відведених пробних площ здійснюють перерахунок посаджених чи посіяних деревних рослин з подальшим перерахунком на 1 га. площі. Визначення ефективності заходів щодо сприяння природному поновленню лісу проводять через 5 років після проведення робіт шляхом закладання облікових площ із розрахунку не менше п'яти площадок на один гектар. Посадковий матеріал обліковують щорічно в кінці вегетаційного періоду, але до початку осіннього викопування.

Проведення інвентаризації лісів дозволяє накопичити інформацію про породний та віковий склад деревостанів, їх стан, якісні і кількісні характеристики лісових ресурсів. Але, інвентаризація лісу на підприємствах лісового господарства носить періодичний і вибірковий характер. Отримання важливої інформації щодо розвитку лісу та зміни у специфічних характеристиках, включаючи інформацію про

поточний приріст, можливе тільки після взаємного порівняння двох послідовних спостережень, виконаних на постійних ділянках інвентаризації. При цьому, цінність даних, отриманих за допомогою інвентаризації, збільшується із кількістю повторних спостережень.

Використання цього методу не дозволяє визнати їх змістовними у національному масштабі. Періодичні інвентаризації не дозволяють ефективно проводити міжрегіональні оцінки та поєднувати їх на рівні держави. Оцінки від подібних інвентаризацій можуть бути зміщеними внаслідок змін у землекористуванні, впливу природних явищ за проміжок часу між інвентаризаціями тощо.

Тому в Україні відбувається процес впровадження національної лісової інвентаризації, спрямований на досягнення наступних внутрішніх програмних цілей:

- 1) розвиток спільної системи національної інвентаризації та моніторингу лісів;
- 2) забезпечення надійного статистичного базису для вибірки та оцінок;
- 3) досягнення змістовності програми національної лісової інвентаризації в національному масштабі.

Одним із ключових принципів, на яких базується стратегічний план проведення національної лісової інвентаризації є поєднання компонентів і мереж національної інвентаризації та моніторингу лісів. Тому велике значення на шляху удосконалення системи ведення лісового господарства є розробка методології проведення суцільної інвентаризації лісів, що сприятиме оптимізації використання територій і об'єктів природно-заповідного фонду на землях лісового фонду, а також забезпечуватиме розвиток захисного лісорозведення та закріплення полезахисних лісових смуг за землекористувачами, відновлення роботи агролісомеліоративних служб, законодавче врегулювання питань цільового виділення земель під захисне лісорозведення. Такі програмні засади збігаються з Концепцією реформування та розвитку лісового господарства.

Список використаних джерел

1. Постанова Верховної Ради України №188, від 5.03.1998р. «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки». Відомості Верховної Ради, 1998, №38-39.
2. Положення про Державну систему моніторингу довкілля. Постанова КМУ від 30.03.1998 р.-№391
3. Національна доповідь про стан навколишнього середовища в Україні у 2000 р. // Міністерство екології та природних ресурсів України; Відп. за вип. О. Величко; Уклад. В. Романчук. — К., 2001. — 184 с
4. Злобін Ю.А. Основи екології. К.: Лібра, 1998.
5. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища. Навчальний посібник. К.: "Знання", КОО, 2000.
6. Каленчук-Порханова Ж., Мовчан М., Поліщук В. Про актуальність моніторингу навколишнього середовища// Рідна природа.- 2002 - №2. -С 12-14.